

Atbildes vēstule *dOCUMENTA (13)* kuratorei Karolīnai Hristovai-Bakardžijevai uz viņas publicēto “Vēstuli draugam”, kurā viņa atklāja izstādes ieceri /

A letter in response to *dOCUMENTA (13)* curator Carolyn Christov-Bakargiev's “Letter to a Friend”, in which she revealed her intentions for the exhibition

dOCUMENTA (13)

dOCUMENTA (13) grafiskā zīme / *dOCUMENTA (13)* logo

Dārgā Karolīna!

No lielā notikuma mūs šķir vēl divi mēneši. Laiks kļūst blīvāks, notikumi – straujāki. Iztēlojos, ka esi ārkārtīgi aizņemta, ierauta domu, materiālu, informācijas un steidzami pieņemamu lielu un mazu lēmumu virpulī. Redzu, ka pār Tevi gulst milzīga slodze un atbildība, bet, no otras puses, ir skaidrs, ka šobrīd Tu piedzīvo unikālu izdevību iekustināt apmaiņas procesu un paveikt kaut ko ļoti svarīgu un pasaules mērogā pamanāmu. Iedzīt vēsturē nevis vienu, bet daudzas naglas. Uzdevums rakstīt par tik svarīgu izstādi – ko es turklāt neesmu redzējusi, jo tā vēl nav atklāta, – patiesībā ir sarežģīts izaicinājums, jo, tā kā galīgā rezultāta vēl nav, esmu spiesta sevi ierobežot un runāt tikai par koncepcijām, domām, attieksmēm, vēlmēm un paņēmieniem. Šo situāciju mēs varētu salīdzināt ar vēl nenotikušu zinātnisku eksperimentu: mums atliek vienīgi aprakstīt hipotēzi, metodoloģiju, idejas, kas atrodas eksperimenta pamatā, taču mums nav konkrētu datu par eksperimenta rezultātu, tāpēc hipotēzi pārbaudīt nevaram.

Nemot vērā šāda teksta īpatnības, nolēmu atsaukties formai, kuru Tu izraudzījies kā *dOCUMENTA (13)* koncepcijas pirmo izpausmi: nolēmu uzrakstīt Tev vēstuli.

Tu savā vēstulē nepazīstamam draugam, savveida fantasmagoriskam citam (*Gegenüber*), izskaidro nevis koncepciju, kas tiecas uz jau iepriekš definētu rezultātu, bet drīzāk metodoloģiju, kas izmantojama, lai izraisītu procesu, no kura attīstīsies zināšanas, estētiskas izteiksmes, notikumi, sakarības un tīkli, kas – ja es pareizi sapratu – redzami un pamanāmi (turklāt joprojām pārveidojami) kļūs brīdī, kad tiks atklāta izstāde. Izstāde, par kuru Tu apgalvo, ka tā nemaz nav izstāde, jo vārds *Ausstellung*, Tavuprāt, atstāj narcistisku pēdgaršu, un Tu to labprātāk sauc par *Erscheinung* – par “parādību”. Varbūt mēs varētu to iztēloties kā mirkļa fotogrāfiju, kam varēs sekot citi daudzu citu mirkļu uzņēmumi. Tā vietā, lai izstādītu un izrādītu kaut ko noteiktu un galīgu, parādās domas, priekšmeti, pasākumi, darbības, kas kuru katru brīdī var pagaist.

Savā 2010. gada 25. oktobra tekstā, kas sākas ar vārdiem “Mans dārgais draugs”, Tu kādā brīdī pieminī internetā uzietu stāstu par pasaules aizsākumu, stāstu, kas Tev kļuvis par iedvesmas avotu *dOCUMENTA (13)*, – stāstu par vanagu, kurš kādu dienu pēc šausmīgas vētras nolaižas zemē un pārvēršas par cilvēku. Tie ļaudis, kuri spēj iztēloties sevi kā putnu, apzinās, ka lidošanai vajadzīgi divi spārni. Viens spārns balsta garu (saprātu), ķermeni (kustību) un dvēseli (jūtas): ja šie trīs aspekti atrodas savstarpējā līdzsvarā, arī cilvēks ir līdzsvarots. Otrs spārns nes trīs citas elementus: sabiedrību (politiku un justīciju), procesu

Dear Carolyn!

We are a short time away now from the great event. Time is shrinking, events are moving faster. I can imagine that you are extremely busy, caught up in a whirl of thoughts, materials, information, and large and small decisions which have to be made in a hurry. I can see the heavy workload and responsibility weighing on you, but on the other hand it is clear that you are currently experiencing a unique opportunity to instigate a process of exchange and to achieve visibility on a global scale, to make your mark on history. The task of writing about such an important exhibition – which I haven't even seen, because it hasn't been opened – is in truth a complex challenge, as, since there isn't a final outcome yet, I am forced to restrict myself to speaking only of concepts, thoughts, attitudes, desires and methods. We could compare this situation to a scientific experiment which has not yet taken place: all we can do is to write about the hypothesis, methodology and the ideas which are at the basis of the experiment, but we don't have concrete data about the results, and therefore we can't test the hypothesis.

Taking into account the particular character of this kind of text, I therefore decided to react in the form which you chose for the first expression of the *dOCUMENTA (13)* concept: I decided to write you a letter as well.

In your letter to an unknown friend, a type of phantasmagorical ‘other’ (*Gegenüber*), you explain not a concept, which tends towards an already preordained result, but rather to the methodology, which can be used to trigger a process from which knowledge, aesthetics, expressions, events, connections and networks will develop. Which – if I understand correctly – will become visible (and in addition still modifiable) the moment the exhibition is opened. The show, which you maintain isn't a show, as the term *Ausstellung* or exhibition, in your opinion, leaves a narcissistic aftertaste, and you'd rather call it an *Erscheinung* – an apparition. Maybe we could think of it like an instant photograph, which could be followed by many other shots of many other moments. Instead of exhibiting something fixed and definite, there is the appearance of thoughts, objects, events and actions which could disappear at any moment.

In your letter dated 25 October 2010, which started with “My dear friend”, you mentioned at a certain point a story about the beginning of the world which you'd come across on the internet and which for you became the source of inspiration for *dOCUMENTA (13)*. This is a story about a hawk that one day, after a terrible storm, descends to the ground and transforms into a human. Those people who are able to imagine a previous existence as a bird know that wings have two sides. One side supports the spirit (reason), the body (movement) and the soul (feelings): if these three aspects are mutually balanced, the individual is also in balance. The other side carries three other elements: society (politics and justice), process (*curriculum vitae*) and ceremony (collective dance). If these are in counterbalance, a person is in harmony with other people.

We could think, therefore, that from the very beginning of the world, people have found themselves in a perpetual search

(*curriculum vitae*) un ceremoniju (kolektīvo deju). Ja arī tie ir līdzsvarā, cilvēks ir saskaņā ar citiem cilvēkiem.

Tāpat mēs varam domāt, ka jau kopš pasaules pirmsākumiem cilvēki atrodas nemitīgos iekšējā un ārējā līdzsvara meklējumos, nežēlīgā un nebeidzamā cīņā pret faktoriem, kas draud šo līdzsvaru izjaukt, cīņā pret ārkārtas situācijām, briesmām un krīzēm. Tu mūsu laiku definē kā ārkārtīgas nestabilitātes periodu, un vienā no pirmajām konferencēm – ja nemaldos, tajā, kas 2009. gadā notika Turīnā, *Castello di Rivoli* Laikmetīgās mākslas muzejā, kur piedalījās visi iepriekšējo *documenta* kuratori, – Tu teici, ka mēs esam tālu no pašreizējās krīzes beigām un tie, kuri domā citādi, visticamāk maldās. Tieši šajā bīstamās nenoturības fāzē būtiski svarīga var izrādīties apmaiņas tīklu drudzainā aktivitāte un tādu arhivu veidošana, kuros uzkrājas gudrības no visdažādākajām jomām, kas spēj cita citu papildināt.

Video *Museumsnacht*, kurā iemūžināta konference, kuras laikā Tu *dOCUMENTA (13)* projektu prezentēji Kaseles publikai, Tu nevis apraksti akmeņi iekaltas koncepcijas stingros un nemainīgos punktus, bet gan vienkārši izskaidro, kas tevī interesē: kultūra vispār, vēsture, idejas, vieliskuma iznīcināšana, arhivēšana un – *last but not least* – enerģija un ilgtspējība. Raibs uzskaitījums, kas, no vienas puses, nopietni pievērš uzmanību lielajām universālajām sakarībām starp disciplīnām un vēsturiskajiem laikiem, bet, no otras puses, neatstāj bez ievēribas arī vienu, no kuras konkrēti veidota mūsu kultūra: sensiblās un inteligiblās gudrības, kas arhivējamas nepārtrauktā procesā ar lielu rūpību un sistematiskumu. Nemitīgā kustībā un mainībā esošs arhīvs, kas nodrošina pieeju nerimstoši plūstošiem materiāliem.

Savā vēstulē nepazīstamajam draugam Tu apgalvo, ka Tev nav vienas vienīgas koncepcijas, ka Tu esi iecerējusi izstrādāt visdažādāko materiālu, paņēmienu un zināšanu horeogrāfijas. Mērķtiecīgi vērstā iepriekšēja nodoma vietā Tu liec netiešas darbības. Tava metode – kā Tu teici Komo *Fondazione Ratti* notikušajā konferencē – ir iecerēta kā organiska, atvērta un nekontrolēta. Tās forma ir gāzveida. Tu ar savu atteikšanos noteikt viennozīmīgu un iepriekš definētu koncepciju mēģini izjaukt ierastās gaidas. Taču, ja es pareizi sapratu, Tavējā nebūt nav “Ne-koncepcija”, kura patiesībā tik un tā būtu koncepcija, – Tu esi iecerējusi dot saveidā *Initialzündung*, pirmo grūdienu, kas ideālā veidā izraisītu “sniega bumbas” efektu. Gāzveida stāvoklī – atgriežoties pie Tevis piedāvātā tēla – molekulas kustas nekontrolēti, un attiecīgi mēs nevaram precīzi paredzēt, kādā virzienā tās dosies un ar kurām citām molekulām sadursies.

Tāču tagad es sev jautāju, cik lielā mērā patiešām ir iespējams visam ļaut brīvu vaļu un pilnīgu atvērtību un cik lielā mērā tomēr ir nepieciešams ik pa laikam saņemt pavedienus savās rokās. Protī, es iztēlojos, ka patiesībā ir runa par īpašu paveida dialogu ar māksliniekiem, kas strādā ar saviem projektiem, un pieņemu, ka Tu ar viņiem regulāri sazinies, – vai tā ir? Pieņemu, ka ir grūti uzturēt līdzsvaru starp *carte blanche*, absolūtu brīvību un praktiskajām prasībām, ko izvirza tik gigantiska “mašīna” kā *documenta*.

Ja koncepcija ir šāda – strādāt bez iepriekš izveidota kuratora plāna, tad attiecīgi arī izstāde vairs nav izstāde, pareizāk, tā kļūst par kaut ko vairāk nekā izstāde: par mentālu stāvokli. Tai jāklūst – arī to mēs lasām vēstulē draugam – par jēgpilnu pieredzi daudzveidīgai publikai, par atspēriena punktu, izmantojot sajūtu, ideju, izpratņu un zināšanu pētījumus. Kopā tiek sasaistītas gudrības, kas nākušas no teātra pasaules, izstāžu vēstures un fenomenoloģijas, uztveres teorijas un psiholoģijas. Centieni izkausēt robežas starp disciplīnām un zināšanu jomām nebūt nenotiek ar mērķi iedibināt starpdisciplinārus sakarus, kuru vārdā visi dara visu un neviens neprot darīt neko. Nolūks drīzāk ir sasaitēt kopā sevišķi augsta līmeņa specializētas zināšanas. *dOCUMENTA (13)*, panākot spēcīgu blīvumu, tiecas “uzdot individuālās un kolektīvās emancipācijas jautājumus ar

for internal and external balance, in a never-ending, merciless battle against manifold unbalancing factors, a battle against emergency situations, hazards and crises. You define our time as a period of extreme instability, and at one of the first conferences – the one that took place in 2009 in Turin, I believe, at the *Castello di Rivoli* Contemporary Art Museum, with the curators of all of the previous *documentas* present – you said that we are far from the end of the current crisis and whoever thinks otherwise risks being deluded. It is specifically in this dangerous phase of precariousness that the feverish activity of exchange networks prove to be essential and the formation of archives containing knowledge from the most diverse disciplines that can supplement each other.

In the *Museumsnacht* video recording of the conference where you presented the *dOCUMENTA (13)* project to the Kassel public, instead of describing the strict and unchanging points of the concept, as if carved in stone, you simply explain what interests you: culture in general, history, ideas, the destruction of materiality, archiving and – last but not least – energy and sustainability. A diverse list, which on the one hand strongly focuses on the great universal relationship between disciplines and historic times, but, on the other hand, also doesn't lose sight of the substance that our culture has actually been made of: sensible and intelligible wisdom, to be archived in a continuing process, systematically and with great care. An archive in perpetual movement and change, which guarantees access to materials in unceasing flow.

In your letter to your unknown friend you declare that you don't have just one single concept; that you hope to design choreographies of the most diverse materials, methods and knowledge. In place of purposeful intent, you rely on indirect actions. You want your method – as you stated at the conference which took place at the *Fondazione Ratti* in Como – to be organic, open and uncontrolled. Its form is gaseous. With your refusal to establish an unequivocal and previously defined concept, you try to disrupt habitual expectations. But, if I understood correctly, yours is not a “non-concept”, which in reality would always remain a concept, regardless – but the idea is to give a kind of *Initialzündung*, an initial push, which would ideally set off a snowball effect. In gaseous form – returning to the image you offered – the molecules move in an uncontrolled fashion, and as a consequence we cannot accurately predict in which direction they will go, and with which other molecules they will collide.

Now I ask myself, however, how far is it really possible to let everything go free in a completely open manner, and to what degree is it still necessary to take things into one's own hands every so often? Concretely, I imagine that in reality the discussion is about a kind of dialogue with the artists who are working on their projects, and presumably you are in regular contact with them, is that the case? I can imagine that it may be difficult to maintain a balance between *carte blanche*, absolute freedom, and the practical demands brought about by a gigantic “machine” such as the *documenta*.

If the concept is this – to work without a preliminary curator's plan, then consequently the exhibition also is no longer

Museum Fridericianum. Kassel / Museum Fridericianum. Kassel 2012

Foto / Photo: Nils Klinger
Foto no publicitātes materiāliem / Publicity photos
Pateicība / Courtesy of *dOCUMENTA (13)*

dOCUMENTA (13) kuratore
Karolīna Hristova-Bakardžijeva /
Carolyn Christov-Bakargiev
curator of *dOCUMENTA (13)*
2012

Foto / Photo: Marco Ventimiglia
Foto no publicitātes materiāliem / Publicity photos
Pateicība / Courtesy of *dOCUMENTA (13)*

Documenta izstāžu zāle. Kasele / Documenta-Halle. Kassel 2012

Foto / Photo: Nils Klinger
Foto no publicitātes materiāliem / Publicity photos
Pateicība / Courtesy of DOCUMENTA (13)

mākslas starpniecību” un būt par “kolektīvu un anonīmu čukstu platformu”. Tātad svarīgākais laikmetīgās mākslas pasākums visai 2012. gada vasarai iedibina vietu, kas padara iespējamās patiesas tikšanās, kuru laikā kopīgi reflektēt par mūsu pašreizējo pasauli. Tagadnes mākslas darbi, kas saākējas kopā ar pagātnes mākslas darbiem, kopīgi kalpo par izejpunktu pārdomām un dialogiem, kuri lido krietni tālāk par šīs ik pēc pieciem gadiem notiekošās izstādes “Seit un tagad” un ļauj mums miglaini atcerēties savu pagātni putnu veidolā. Prāta un ķermeņa lidojumā visu var skaidri pārlūkot no augšas un nemitīgi tiek radītas jaunas sakarības.

Trīspadsmitā *documenta*, kas durvis ver 2012. gada 6. jūnijā, savu skatienu raida tālu un plaši ne tikai ģeogrāfiskajā līmenī (simt mākslinieku no piecdesmit visās zemeslodes valstīm), bet, kā jau minējām, arī attiecībā uz iesaistītajām disciplinām un profesijām. Mākla iziet no savas tendenciālās izolācijas, lai iesaistītos dialogā ar zinātnēm, ar antropoloģiju, arheoloģiju un ekoloģiju, un, sastatot sevi ar dažādām jomām, stājas pretī šī vēsturiskā brīža jautājumiem. Kādā intervijā norvēģu vietnē *kunstskritik.no* Tu apgalvo, ka Tev patīk lietas, ko nesaproti. Tātad mēs varētu pieņemt, ka *DOCUMENTA (13)* tiek uzlūkota kā izpētes mehānisms, kur māksla tuvojas zinātņu problemātikai un cenšas formēt zināšanas caur estētisku objektu uztveri un radīšanu? Tātad mākslā izteiktās metaforas, modeļi un mehānismi piedalās mūsu zināšanu vairošanā? Taču attiecībā uz zinātnes gudrībām mēs saskaramies ar epistēmisku formu, kas ir tīši ambivalenta un atvērta, nebaidās no pretrunīguma un pat to izceļ. Tiek atmesta tradicionālā zinību ražošana (kam raksturīgas sistemātiskas pārbaudes metodes, liekot lietā atkārtojamus eksperimentus), un tiek analizēti neatrisināmi paradoksi: runāt bez valodas, darboties bez darbības, būt tuvu un tālu, sabrukums un atjaunotne, iekļaušana un izslēgšana, tulkojums un neitulkotamība. Šie pretstatītie principi atspoguļo paša tēla pretrunīgumu: tas ir dzīvs un miris, spēcīgs un vājš, klātesošs un promesošs.

Tagad es vēlētos vairāk uzmanības pievērst konkrētajiem darba paņēmieniem. No dažādajiem publicētajiem dokumentiem izriet, ka, no vienas puses, Tu esi ļoti daudz ceļojusi un, no otras, ka sadarbojies ar “aģentiem”, “padomniekiem” un māksliniekiem. Organiskā un efektīvā radīšanas procesā, kas iecerēts kā atvērts nemitīgām pārmaiņām, tiek iekustināta fleksibla kuratora darba vienība. Ja es pareizi sapratu, darbu uz priekšu virzīt ir iecerēts ar mikrosistēmu tīklu, kurā, pamatojoties uz Tevis izsniegtajām pilnvarām, rīkojas aģenti. Tu ne tikai izmanto aģentus, bet esi izveidojusi arī padomnieku goda komiteju, kuras sastāvā ir intelektuāļi un mākslinieki, antropologi, biologi, fiziķi, literāti un arheologi. Pamatīga atbalsta padome, kas liek lietā

an exhibition, or rather, it wants to become something more than an exhibition: a mental state. It wants to become – we read in the letter to the friend – a meaningful experience for a heterogeneous public, as a departure point, using research into perceptions, ideas, understanding and knowledge. This unites wisdom that has come from the theatre world, from the history of exhibitions and phenomenology, from the theory of perception and psychology. The attempts to dissolve the boundaries between disciplines and fields of knowledge is not with the goal of establishing an interdisciplinary connection, where everyone does everything and nobody knows how to do anything. The purpose is rather to link up specialized knowledge at the highest level. *dOCUMENTA (13)* aims, in a kind of powerful density, to “pose individual and collective questions of emancipation through art” and to be a “platform for collective and anonymous whispering”. The most important contemporary art event of the whole summer of 2012 thus sets up a place which makes possible real encounters, meetings in which to reflect together about our current world. Today’s works of art, which are tied to the art works of the past, jointly serve as an cue for reflection and dialogue, which go much further than this “here and now” exhibition which takes place every five years, and allow us to vaguely remember our past as birds. Capable of flying in mind and body, one can maintain a clear overview of things and continually create new connections.

The thirteenth *documenta*, which will open its doors on 6 June, 2012, is spreading its gaze far and wide not only on the geographical level (a hundred artists from fifty countries around the world), but, as we have already noted, also in relation to the disciplines and professions involved. Art is emerging from its tendential isolation, in order to hold a dialogue with the sciences, with anthropology, archaeology and ecology, and by confronting various fields, leaves itself open to the issues of this historic moment. In an interview which I found on *kunstskritik.no*, a Norwegian site, you affirm that “you like things that you can’t understand”. Could we therefore suppose that *dOCUMENTA (13)* can be regarded as a research mechanism, where art approaches the problematics of science and seeks to build up knowledge through the perception and production of aesthetic objects? Do the models, mechanisms and metaphors expressed in art Hence participate in the broadening of our knowledge? With respect to scientific knowledge, however, we come into contact with an epistemic form which is purposely ambivalent and open, and doesn’t fear being contradictory – on the contrary, even highlights it. The traditional way of generating knowledge (with its systematic verifying methods, using repeated experiments) is rejected, and instead, insoluble paradoxes are analyzed: to speak without language, to be active without activity, to be close and far, collapse and restoration, inclusion and exclusion, translation and untranslatability. These opposing principles reflect the contradictory nature of the image itself: it is alive and dead, powerful and weak, present and absent.

Now I’d like to focus more attention on the specific method of working. From various published documents it transpires that on the one hand you have travelled a great deal, and on the other that you have collaborated with “agents”, “advisers” and artists. In an organic and effective process of creation which is left open to continual change, a flexible curatorial team is being set up. The idea, if I understood correctly, is to proceed with a network of micro-systems in which, on the basis of authorization that you have issued, agents will take action. Not only agents, you have also developed an honorary committee of advisers, comprising intellectuals and artists, anthropologists, biologists, physicists, writers and archaeologists. A powerful council of support, putting to use its polychromatic competence and at the same time operating as a safety net for the acrobatics of

savu polihromu kompetenci un vienlaikus darbojas kā aizsargtīkls tiem akrobātiskajiem gaisa vingrotājiem, kuri lidinās no vienas puses uz otru.

Dažādu zinātņu saaudums atspoguļojas jau pirms vairākiem mēnešiem aizsāktajā publikāciju projektā: līdz pasākuma beigām tiks izdots aptuveni simt grāmatu visdažādākajās jomās – mākslā, dabaszinātnēs, filosofijā, psiholoģijā, antropoloģijā, ekonomikā, politikas zinātnēs utt. Kā varam lasīt, “100 piezīmes, 100 domas” publicē nepublicējamu un pēta, kā veidojas doma. Runa ir par kolekciju, kurā sakopotas visdažādākās rakstiskās izteiksmes formas – no jau pastāvošu piezīmju grāmatiņu reprodukcijām līdz īpaši pasūtītām esejām un dialogiem. Starp autoriem ir Maikls Tausīgs (*Michael Taussig*), Donna Haraveja (*Donna Haraway*), Džūdita Batlere (*Judith Butler*), Maikls Hārds (*Michael Hardt*), Etele Adnana (*Etel Adnan*), Aleksandrs Klūge (*Alexander Kluge*), Svelija Rolnika (*Suely Rolnik*), Bifo jeb Franko Berardi (*Bifo – Franco Berardi*), Vandana Šiva (*Vandana Shiva*) un Eduardu Viveirušs de Kastru (*Eduardo Viveiros de Castro*). Turklāt uz izstādes atklāšanu *Hatje Cantz* apgāds izdos trīssējumu katalogu: *Catalog 1/3 – The Book of Books* ar attēliem, jauniem tekstiem un pārpublicējumiem no “100 piezīmes, 100 domas”; *Catalog 2/3 – The Logbook*, kas ar attēlu, korespondences un interviju palīdzību stāsta par *dOCUMENTA (13)* tapšanas procesu; *Catalog 3/3 – The Guidebook*, kurā iekļautas kartes un ceļojumi cauri mākslas darbiem un projektiem.

Vēl viena svarīga papildu aktivitāte ir tē sauktās *dTOURS*: izstādes apmeklējumi gida pavadībā, turklāt par gidiem šai gadījumā būs dažāda vecuma Kaseles iedzīvotāji, kas ne vienmēr ir pieredzīgi pie mākslas pasaules. Ar šādu starpniecības ofensīvu tiek mēģināts nodot tālāk visdažādākās pieredzes un skatpunktus. Piemēram, kā savu tūri cauri mākslas darbiem, kas izvietoti Aueparkā, veidotu šī paša parka dārziņš? Tādējādi šīs gidu vadītās tūres saduras ar dažādām tēmām un jautājumiem, piemēram, “Tuvošanās īstenībai un laikam” vai arī “Pārtrauktie priekšmeti, kas paliek pāri no lietām?” utt. Visi gidi, kas piedalās *dTOURS* projektā, 2012. gadā apmeklēja “pasaulīgo pavadonu skolu”.

Tāpat kā visās iepriekšējās *documenta* reizēs, arī šoreiz izstāde pārsniedz *Fridericianum*, *documenta-Halle* un *Neue Galerie* ierastās vietas. Ņemot par pamatu dažādu disciplīnu savienošana koncepciju, attiecīgi arī izstāde paplašinās, ieņemot *Otteneum* un *Orangerie* – dabaszinātņu vēstures un tehnikas vietas, kā arī dažādus paviljonus, kas atrodas Karlsaues parkā. Turklāt *dOCUMENTA (13)* ielaužas arī profānajās telpās, piemēram, kinoteātri un hugenotu namā, sen slēgtās un ārpus pilsētas izvietotās telpās, kas pārstāv četras nosacījumus, kuriem pakļaujoties jādarbojas māksliniekiem un domātājiem: “uz skatuves”, “aplenkumā”, “ar cerību” un “atkāpjoties”.

Šīs vietas – kā lasāms paziņojumā presei – palīdz uzturēt plūdamā idejas, kas parasti rodas šādos apstākļos, un uzsver to nemitīgo mainību.

Un tagad es Tev vairs neslēpšu, ka mani ārkārtīgi interesē, kāda īsti būs *dOCUMENTA (13)*. Nevaru vien sagaidīt brīdi, kad varēšu atklāt visus dārgumus, ko esat savākuši visās zemeslodes malās, varēšu konfrontēt sevi ar atspēriena punktiem un sasaistēm starp visdažādākajām disciplinām, starp mākslu un zinātņi, praksi un teoriju.

Bet pagaidām vēlētos no Tevis atvadīties ar Roberta Frosta dzejoli, ko Tu citē *kunstskritik.no* publicētajā intervijā: *The woods are lovely, dark and deep. But I have promised to keep. And miles to go before I sleep.*

Ar cieņu,
māksliniece Barbara Fessler

No itāļu valodas tulkojusi Dace Meiere

trapeze artists, who fly from one place to another.

A panoply of various sciences was already reflected in a publishing project commenced some months ago: by the end of the event about one hundred books will have come out, covering diverse fields such as art, natural sciences, philosophy, psychology, anthropology, economics, political science etc. As we can read, ‘100 Notes, 100 Ideas’ publishes the unpublished, and investigates how ideas develop. This will be a collection of the most diverse forms of written expression imaginable, from reproductions of already existing notebooks to specially commissioned essays and dialogues. Among the authors are Michael Taussig, Donna Haraway, Judith Butler, Michael Hardt, Etel Adnan, Alexander Kluge, Suely Rolnik, Bifo – Franco Berardi, Vandana Shiva and Eduardo Viveiros de Castro. In addition, the Hatje Cantz publishers will release a three volume catalogue in time for the inauguration of the exhibition: *Catalog 1/3 – The Book of Books* with images, new texts and republished material from ‘100 Notes, 100 Ideas’; *Catalog 2/3 – The Logbook*, which with the help of images, correspondence and interviews will tell of the *dOCUMENTA (13)* development process; *Catalog 3/3 – The Guidebook*, which will contain maps and journeys through art works and projects.

Another important additional activity is the so-called *dTOURS*: exhibition visits accompanied by a guide. In this case, the guides will be residents of Kassel, of different ages, and not necessarily from the art world. With this offensive of mediation an attempt will be made to communicate the most varied forms of experiences and viewpoints. For example, how would the park’s own gardener do his tour around the artworks located in the Auepark? In this way the guided tours will tackle various themes and enquiries such as: “The approach to reality and time” or else “Interrupted objects, what is left over from things?”, etc. All the guides who are taking part in the *dTOURS* project attended a “School for Worldly Companions” in 2012.

Just as in all the previous *documentas*, this time, too, the exhibition will spread beyond the usual venues of the *Fridericianum*, *documenta-Halle* and *Neuen Galerie*. Following the concept of combining various disciplines, the exhibition will extend also to the *Otteneum* and *Orangerie* – sites for the history of the natural sciences and technology, as well as various pavilions which will be located in *Karlsaue Park*. In addition, *dOCUMENTA (13)* will also spill over into “secular” spaces, for example, a cinema theatre and a Huguenot building which have been closed for some time, and in spaces outside the city, representing the four conditions with which artists and thinkers must comply in their work: “on stage”, “in a state of occupation”, “with hope” and “in retreat”.

These places – as can be read in the press release – help in maintaining the flow of ideas which usually come about in such circumstances, and emphasize their continual fluidity.

And now, I’ll no longer hide from you my curiosity about what *dOCUMENTA (13)* will be like. I can’t wait to discover all the treasures that you’ve gathered from all around the globe, to encounter points of take-off and linkages between the most diverse disciplines, between art and science, practice and theory.

But for now I’d like to farewell you with a poem by Robert Frost, which you cite in an interview published on *kunstskritik.no*: “The woods are lovely, dark and deep. But I have promised to keep. And miles to go before I sleep.”

Sincerely yours,
Barbara Fessler, artist

Translator into English: Uldis Brūns